

Tekoja Itämeren hyväksi

Juho Savo

Itämeren alueen yhteistyö on ollut meille varsinaissuomalaisille kautta vuosisatojen hyvin keskeinen asia. Näin oli jo 1200 –luvulla, jolloin Turku nousi kauppapaikkana ja satamana Suomen tärkeimmäksi keskuksiksi. Balttien, saksien ja alankomaisten laivurien, kauppiaiden ja teollisuuden uranuurtajien vaikutus Turkuun ja koko Suomeen näkyy edelleen. Katseet ovat olleet läpi vuosisatojen suuntautuneena Itämeren alueen kaupallisiin keskuksiin: Tukholmaan, Riiian, Danzigiin, Lybeckiin. Jopa se, että Suomen uudeksi pääkaupungiksi autonomian ajalla rakennettiin Helsinki, oli suureksi osaksi sen syytä, että Turun siteet Tukholmaan nähtiin Pietarissa liian likeisiksi. Nykypäivänä Turun kiintein ystävyyskaupunkisuhde vallitseekin Pietariin, joka Itämeriyhteistyön kannalta on noussut keskeiseen erityisrooliin. Vanhasta heikkoudesta on tullut uusi vahvuus.

Herätyksiä ja esimerkkejä

Itämeripolitiikan muutoksia joitakin vuosia seuranneena en ole voinut olla hymähtämättä, kun huomaan aina uusien toimijoiden keksivän Itämeren alueen yhteistyön mahdollisuuden ja merkityksen, Usein ensimmäisenä toimenpide-ehdotuksena on alueen yhteistyön toimijoiden kartoittaminen ja sen jatkoksi ehdotetaan, toimijoiden karsiminen sekä toiminnan keskittäminen milloin kenellekin. Näitä kartoituksia on helppo tehdä, vaikka vain nettiä googlaamalla. Keskittäminen ja ennen kaikkea vaikuttavat teot ovatkin jo ihan muuta.

Eniten julkisuutta ja sympatiaa ovat saaneet toimenpiteet, joilla Itämeren rehevöitymiseen ja ympäristön tilaan on puututtu. Ongelman tiedostamisessa ja siihen vaikuttavien toimien toteuttamisessa edistyneimpiä ovat Suomi ja Ruotsi. Mökkirantojen sinileväongelmat koskettavat molemmissa valtioissa suurta osaa väestöstä. Venäjällä, Baltiassa, Puolassa ja Saksassa asia on vielä paljon vieraampi. Kun kymmenen vuotta sitten laadimme Varsinais-Suomen ja Saksan Mecklenburg-Vorpommernin osavaltion välistä yhteistyöstrategiaa, eivät saksalaiset ollenkaan ymmärtäneet Itämeren saastumisen olevan jokin ongelma. Nyt kun turismin kehittäminen on heille keskeinen strateginen linjaus, on asia saanut ihan toisen arvon. Pietarin kaupungin johto oli samassa asiassa paljon valveutuneempi, kun vastaavaa sopimusta heidän kansaan laadittiin.

Pietarin rooli Itämeren ympäristökysymyksessä on sinänsä aivan erityinen. Miljoonakaupungin puhdistamattomien jätevesien juoksentus suoraan Suomenlahden pohjukkaan aivan viime vuosiin asti on ollut konkreettista ympäristön pilaamista ja kyynisinkin on ymmärtänyt, että näin ei voi jatkua. Valtioiden, kaupunkien, EU:n, Euroopan investointipankin, suomalaisten säätiöiden ja yritysten yhteistoiminnalla ja rahoituksella puhdistamoinvestoinnit alkavat nyt olla kunnossa. Pietarista on tullut positiivinen esimerkki.

Hyviä esimerkkejä tarvitaan. Koko vanhan Itäblokin alue on ympäristöasioissa vasta havahtumassa ongelmiin. Pietarista hyvän referenssin saaneet John Nurmisen ja Ilkka Herlinin säätiöt ovatkin suunnanneet jo katseensa mm. Kaliningradiin ja Puolaan. Valtioiden, kuntien ja yritysten oma vastuu kunnallistekniikasta ja ympäristönormien mukaisesta toiminnasta on kuitenkin ensisijaista. Siinä on vielä paljon parantamista.

Vaikka Suomi on myös valtiona ollut aktiivinen Itämeren ympäristöasioissa, aivan liian moni asia on ollut vuosikausia puheiden tasolla. Erityisen konkreettisesti tämä korostui kun korkealla valtiojohdon tasolla puolitoista vuotta sitten järjestetyssä Baltic Sea Action Summit –seminaarissa esitettiin valtioiden sitoumukset Itämeren tilan parantamiseksi. Pääministeri Vanhanen esitti Suomen sitoumuksiksi melko tarkkaan saman toimenpidelistan, jonka toteuttamisen sekä maa- ja metsätalousministeri Anttila, että ympäristöministeri Lehtomäki esikuntineen olivat jo kahtena edellisenä vuonna torjuneet mahdottomana Varsinais-Suomen ja Satakunnan maakuntien sitä esitellessä.

Vieläkin on epäselvää löytyykö Suomelta rahoitusta omiin ympäristötekoihin Itämeren hyväksi. Ministeriöiden kaikki valmistelut lähtevät edelleen siitä, että Euroopan Unionin maatalousrahasto vuoden 2014 jälkeen rahoittaa toimenpiteitä nykyistä ohjelmaa tarkemmin. Sitä ennen ei omia toimenpiteitä luvata. Edellinen hallitus ei konkreettisiin toimenpiteisiin ryhtynyt. Saa nähdä onko Jyrki Kataisen uusi hallitus sitä päättäväisempi.

Strategiasta käytäntöön

EU:n Itämeri-strategia saatiin valmiiksi kaksi vuotta sitten. Se, että tällainen strategia saatiin tehdyksi uutena toimintamuotona, tekee Itämeren alueesta erityisen. Tonavan vastaavaa valmistellaan ja muutamasta muustakin puhutaan. Itämeri on nyt kuitenkin pilottina. Johtaako strategia parempaan politiikkaan, toimenpiteisiin ja vaikutukseen? Lähtökohtana strategian tekemisessä oli niiden painopistealojen esiin nostaminen, joihin toimenpiteet yhteistoimin keskitetään. Ympäristö, turvallisuus, elinkeinoelämän innovaatiot, kulttuuri ja kanssakäyminen löytyivät helposti. Rahoituksena oli tarkoitus käyttää olemassa olevia EU:n ja kansallisia rahoitusinstrumentteja. Näitähän alueella on kymmeniä. Julkinen keskustelu on koskenut valitettavasti lähinnä sitä, että saadaanko EU:n budjettiin erillinen tähän strategiaan kohdennettu määräraha. Pieni raha saatiinkin lopulta. Nyt on tehty ongelma siitä, että mihin se raha on käytetty. Itse varsinaisen Itämeri-strategian ohjaavasta roolista suhteessa ympäri aluetta toteutettavia hankkeita ei tunnuta tietävän mitään.

Varsinais-Suomen liitto on EU:n Central Baltic Interreg IV A –ohjelman hallinto-, maksu- ja tarkastusviranomainen. Siinä roolissa voin yleisesti todeta, että ainakin tämän ohjelman hankkeista yli 80 % toteuttaa suoraan Itämeri-strategian mukaisia toimenpiteitä. Ohjelmaa ei ole sen takia tarvinnut tarkistaa, vaan tavoitteet ovat hyvin yhteneväiset. Samansuuntaisia ovat tiedot myös muualta. Johtopäätös: Itämeren alueen kehittämishankkeista vallitsee niin laaja yhteisymmärrys, että toteuttaminen on kiinni vain resursseista. Strategioiden hiomisen ei aikaa kannata juuri enää käyttää.

Itämeri-strategian käytännön toteutuksessa on kyllä kaksi ongelmakohtaa: ensimmäinen ja silmään pistävin on valtioiden ja ministeriöiden päärooli strategian valmistelussa, jolloin esitettyjen konkreettisten toimenpiteiden toteuttamisvastuu on jäänyt pääosin sinne. Jonkin maan pääkaupungissa jossakin ministeriössä olevan EU –asioista vastaavan korkean virkamiehen pöydältä voi olla pitkä matka aluetason konkreettisen hankkeen toteutukseen. Hankkeet olisi pitänyt alun alkaen jalkauttaa aluetasoon asti. Tähän on pakko jatkossa palata.

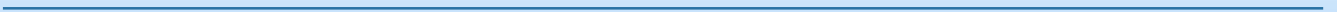
Toinen oleellinen ongelmakohta on suhde EU:n Itämeripolitiikan ulkopuoliseen kohdemaahan - Venäjään, joka kokee olevansa asiassa sivustakatsoja. Tämä kysymys olisi tullut hoitaa jo strategiaa valmisteltaessa, mutta se on edelleen jatkuvasti pöydällä. Ympäristöasiassa Venäjä – tarkemmin sanottuna Pietari - on saatu hankkeisiin mukaan. Muilla aloilla tehtävää riittää. Erityisen suuret haasteet ovat meriturvallisuuden parantamisessa.

Turun kaupunki ja Varsinais-Suomen liitto ovat omassa roolissaan pyrkineet purkamaan Itämeri-strategian venäjäpuutetta järjestämällä jo kaksi kertaa asiaa avanneen seminaarin. Näissä kutsuseminaarissa ovat olleet mukana eri Itämeritoimijat EU:n aluepolitiikka pääosaston johdosta, ministeriöistä, kaupungeista ja alueilta sekä käytännön yhteistoimintahankkeista vastanneista säätiöistä. Jää on jo hyvin murrettu ja yhteistoimintaprosessi, jolle on annettu nimeksi ”Turku-prosessi” saa seuraavan konkreettisen tapaamisen Hampurin kaupungin kutsusta ensi keväänä. Prosessi lupaa hyvää Itämeri-strategian jatkolle.

Viittasin alussa usein keksittyyn ajatukseen Itämeren alueen toimijoiden liiallisesta määrästä. Valtioilla on omat ministeriötasoiset ja parlamenttitasoiset organisaationsa, alueilla on yhteistoiminta- ja intressijärjestönsä, kaupungeilla omat vastaavat organisaationsa, elinkeinoelämällä, etujärjestöillä ja kansalaisjärjestöillä taas omansa. Totta kai voidaan kokea, että vaikka toistasataa erilaista yhteistoimintaorganisaatiota kantaa huolta yhteistoiminnasta Itämeren alueella, ei sillä ole kuitenkaan yhteistä puhelinnumeroa ja osoitetta. Miten voisikaan, kun itsenäiset kansallisvaltiot ja niiden omaehtoista politiikkaa tekevät alueet ja kansalaisjärjestöt tekevät yhteistoimintaa. Yhdessä tehty Itämeri-strategia viitoittaa toimenpiteitä. Kukaan ei kuitenkaan käske eikä määrää muita.

Juho Savo
Maakuntajohtaja
Varsinais-Suomen liitto

Haluatko PULLOPOSTIN sähköpostiisi?

Liity postituslistallemme:

www.centrumbalticum.org/kolumni

Centrum Balticum

Vanha Suurtori 7

20500 Turku

puh. 020 775 1341

www.centrumbalticum.org

centrumbalticum@centrumbalticum.org